

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Capvt III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

constat, dicor, & sum mala fidei possessor. Quod si non constet rem esse meam, sed nec constet esse alienam, dicor possessor dubie fidei.

2. Sit jam Regula prima ex *Less. lib. 2. c. 14. d. 1. Mol. tom. 3. d. 7. 18.* alique apud *Sanch. l. 2. in dec. exp. 23. n. 34.* *Die. lib. 2. de iust. tr. 2. d. 5. dub. 1.* Si quis rem alienam bona fide, ut suam quocunque titulo accepit, statim, atque certo advertit esse alienam, debet illam eandem, si extat, reddere domino: imò dominus potest sibi eandem, ubicunque illam invenit, vindicare. Ratio est, quia res quomodocunque accepta, ubicunque est, domini est. Quare, nisi, qui eam habet, statim reddat, incipit esse injustus detentor, & subintrat pro consequenti tempore radix restitutionis ex injusta acceptione, de qua in *precedenti capite* dictum est, quia rei alienae detentio est continuata ablatio.

3. Dixi (certo advertit) nam si sub dubio, vel sub probabilitate, quæ non faciat moralem certitudinem, non est obligatus reddere, ut fuscè diximus *sup. lib. 1. in dec. cap. 3. d. §. 3. & deinceps*, & mox innuam, n. 15.

4. Dixi item (illam eandem) nam non potest unum pro alio, invito creditore, restituere *leg. Manifesti, C. de solut. cum* creditor non solum habeat ius iustitiæ ad rem ejusque valorem, sed etiam ad hanc rem. Ita Vasquez, Val. Mol. Rebel. Lop. Sotus, quos citat, sequiturque *Di. cast. lib. 2. de iust. tract. 2. disp. 2. dub. 2. num. 14 & 2.* contra Petr. Navar. dicentem solum esse contra Charitatem.

Duas tamen adhibeo limitationes: Alteram, In rebus usu consumptibilibus, seu functionem habentibus, facile posse reddi unum pro alio in eadem specie, v. g. debet quis mensuram frumenti æquæ boni reddere: Ratio est, quia hæc sunt ad eam æquivalentia, ut non sit judicandus invitatus creditor. Alteram, In rebus, quæ functionem non recipiunt, tunc solum potest unum pro altero æqualis pretij debitor restituere, verbi gratia, veste pro equo, humæ equum pro alio, imò pecuniam pro equo; &c. quando creditor non habet peculiarem affectum ad rem suam individuum. Ratio est eadem, quia tunc non erit graviter invitatus creditor. Atque hæc doctrina cum prædictis duabus limitationibus propter paritatem rationis locum habet etiam in possessore mala fidei, quando res est restituenda ex radice injustæ acceptionis.

5. Regula secunda ex iisdem, & *passim*: Si rem alienam bona fide acceptam, bona item fide in totum quæ consumpsit, vel destruxit, nihil remanente, in quo factus sit ditior, sive fuerit res ex se consumptibilis, & ut Iurisperiti loquuntur, functionem recipiens, ut tritum, vinum, &c. sive non, ut equus, vestis, &c. ad nihil tenetur, quando deinde advertit se consumpsisse rem alienam. Ratio est, quia, cum sine culpa contra iustitiam fuerit destructa, non est caput, unde oriatur obligatio restitutionis. Dico contra iustitiam, nam quamvis destruxerit lascivendo, v. g. vel simili modo, cum non fecerit contra iustitiam, onus restitutionis non incurrit.

Petes primò: Quando res inestimabilem alienam cum mea misceo, judicandumque est, rem alienam extare, atque adeo me debere illam in individuo: an judicandum potius esse destructam, atque adeo me debere pretium, sed, id quo factus sum ditior? Respondeo, id colliges ex mox dicendis §. 4.

6. Petes, hac occasione secundò: Si mihi mercator tradat merces usu non consumptibiles, quas meæ dispositioni committat, dicendo, verbi gratia: Committo tibi has merces, ut de illis disponas, v. g. vendas, quomodo vis, dummodo correspondeas mihi, tradendo id, quod ex illarum distractione conquiret: vel quod in idem reciderit: si mihi mercator easdem tradat justo pretio æstimatas, ut illud pretium eidem mercatori post illarum distractionem sine fraude restituam, si, inquam, mihi sic consignentur merces, judicandumne eris, rem alienam extare, atque adeo restituendum in individuo; an transisse in meum dominium, atque adeo solum

restituendum, Nam absolute, nulla alia voluntate accedente, merces sunt mercatoris: solum enim committit (sic enim supponitur) ut eas more probatoris, seu utilis gestoris negotiorum ipsius dicta moraliter diligenti, vendas. At si accedat alio actus tuus, quo illas velis tibi emere, vel ipso actu citato de illis mercibus disponas, tanquam de tuis, vel la pignori des tuo creditori, vel tuo familiari, vel alio modo consumas, tunc merces erunt jam cum obligatione reddendi pretium mercatori, quia actualiter, vel virtualiter emisti, & consequenter creditor, vel amicus nihil debebunt mercatori: siquidem si rem tuam, non rem mercatoris acceperunt. In *Decis. 503.* Si tamen eas, extra necessitatem extremam, graves, donec, vel pignori des tuo dicto creditore, videndo sibi non suppetere, unde possis facere meritori factis, peccas contra fidelitatem procuratoriam, quidquid, si id fuerit in re notabili, peccas graviter, si se parer, remanente sæper in te obligatione restitutionis pretij, si quando potens, solvendo fueris.

An verò creditor, vel amicus, dum has accepit prævidentes suum pretium mercatori defuturum, progent, necne, sive te inducant ad dandum, sive non, cum ex dicendis §. 4. num. 29. colligi poterit.

7. Regula tertia ex *DD. cit. l. i. C. si res non totum destructa, sed remanet in aliquo, quo redditur* est quis locupletior, hoc, quo factus est locupletior, debet is restituere, ut primum advertit id sibi provenisse ex re aliena; Vt accidit, exempli gratia, quis rem alienam bona fide vendidisset, & pretium habuisset à venditore. Ratio est, quia hoc succedit rei. Quare, sicuti rem, vel partem rei si extaret, debet sem reddere, sic hoc, quod remanet. Adde non æquum, quæpiam divitem fieri ex re aliena.

Dixi autem (per se provenisse) id enim solum credidit loco rei alienæ, non verò id, quod ex occasione ipsius, seu per accidens acquiri. Si enim, v. g. pecuniam, quam bona fide meam puto, negotiationis causa, totum lucrum meum erit, quia adest fructus industriae meæ, nec per se provenit ab aliena pecunia, quæ ex se est sterilis. Pari modo, si occasione, quæ ego vestitus veste aliena pretiosa inviter à Principe, & aliquid lucrer, totum, quod acquiri, meum erit, quia per accidens hoc lucrum sequitur à re aliena.

Consumens rem bona fide acceptam.

8. Ex dictis sit primò, Vt, si quis invitatus ab alio co edat cum illo res ferævas, nesciens esse ex furto, vel nullam restitutionem teneatur, si ipse in nullo factus sit ditior: & si in consumpsisset aliquid æquale in suo cibo, vel partem æquale, vel partem debet ex communi opinionione restituere, quia in his factus est ditior. Ita videtur, quibus adde Vasquez, *capit. 9. de restitu. §. 2. num. 1. d. 5.*

Dico (ex communi) nam de *Lugo tom. 1. de pecc. d. 17. sect. 1. num. 15.* ex alio capite hunc omnino liberum à restitutione: quia nimirum, dum comedit tanquam Minister, seu instrumentum invitantis, sine culpa de culenta destruit, veluti si gemmam alienam, quam bona fide putat Petri, v. g. proficeret iussu ejusdem Petri in puteum, ergo cum ipse illa non accepit, non contrahit obligationem restituendi ex re accepta. Verum mihi non placuit *sup. tr. 1. cap. 2. §. 5. n. 9. & 10.* cum diligioso invitato sine Superiori licentia agerem: & cum in hoc casu multò minus placet, saltem ex eo, quod invitatus non utitur his speculationibus, nec intercedit comedere, ut merum instrumentum invitantis, sed merum humano cibum acceptat, & comedit: quare moraliter rem tacite accipit, & consequenter obligatur ex re accepta. Num sic quoad gemmam prædictam, vel quid simile: non enim accipit gemmam, & ut iussu projicit. *Leg. Bannez, & Salon. apud Dianam, part. 1. tractat. 5. resolution. 43.* qui ex alio capite nunc bona fide consumentem res unico actu consumptibilis liberat.

Donans rem bona fide acceptam.

Vendens rem bona fide acceptam.

Inquire: Quantum debet huic emptori, vel domino
danti totum pretium, quo res tibi dono data, venditur;
si satis fit dari partem? Respondeo, si bona, ut dictum
est, sit vendidisti, medio, vel infimo pretio; totum hoc
debet, quia hoc succedit loco rei domino debite: At si
venis supremo pretio, vel etiam maiore, id potest evenire
ex duplici causa. Lege eisdem q. 6. adde Dicast. lib.
2. p. 1. s. 1. c. 2. d. 5. dub. 7.

Ex 4 gnito

12. Secundum caput, unde tu carius vendere potuisses rem alienam tibi dono datam, est, quia ejusmodi rem in alium locum transfultis, vel similem non vulgarem diligentiam adhibuisti: & tunc, quia ille excessus est fructus solius tue industriae, potes totum illum tibi attribuere. Ita ^oMolin. & Layman. apud Dian. *part. 3. tract. 5. resol. 41.* Verum, quia ad plurim rem vendendam non solum valet industria, sed etiam regulariter ipsa substantia rei, quae venditur (quod non est ita in mera negotiatione pecuniae quae ex te sterilis est.) Ideo notat Sanchez, *lib. 2. in Dec. cap. 23. numer. 28.* non totum hunc excessum posse à te retineri, sed solum quantum arbitrio prudentis respondet tuo labori, & industriae: & rectè de Lugo *tom. 1. de just. d. 17. sect. 1. n. 2. 1.* ob hanc rationem docet, tunc, numquam sufficere dare pretium infimum.

Donans pretium rei aliena bona fide vendit.

Respondendo, et dictis, (Lege item Sanchez, *lib. 2. in dec. c. 23. num. 18.*) Nihil Antonius debebit Cafari, quia Antonius in nullo nunc invenitur factus ditior ex Cafaris equo. Rurſus nihil item debet Petrus, quia Petrus nunquam habuit alienum equum, & pecuniam quam dono habuit, accepit ab Antonio domino legitimo illius pecuniæ: qui, ut ſuppono ex mox dicendis, per immiſſionem pretij equi cum ſua pecunia factus eſt dominus illius pretij. Quare, ſicuti licite quis data à latrone, vel fraudulentò lulore potest retinere, quia hi ſunt facti domini illius pecuniæ per admiſſionem cum ſuis (ut ſupponimus) nam ſi facile diſcerni poſſet, reſtituenda eſt, ut pote res domini, eſto, perſonaliter remaneant obligati ad reſtitutionem: ita multò magis in caſu noſtro, in quo Antonius bona fide illud pretium acquiſiſſit. Et ſicuti in caſu dicto latronis ex probabili ſententia, quam mox §. 4. num. 26. ſine, afferam mihi non imputatur, ſi quando per donationem illam pecuniæ mihi factam, fiat ipſe latro impotens ad dictam reſtitutionem, quando ego eam impotentiam non prævideo, vel etiam ſi prævideam, latronem tamen non induco ad donandum, ſed ſolùm acceptor: ita etiam in caſu noſtro, &c.

14. Remanet ergo Franciscus, qui quidem est obligandus ad equum reddendum suo domino, nempe Caesari, etiam cum jactura & pecunia: suo enim intertutio debet ascribere quoddam res aliena, ad quam semper jus habet proprius dominus, apud se extare invenitur, sed certe Antonius, quem nihil debere Caesari diximus, debet tamen Francisco totum pretium reddere in casu, quo idem Franciscus Caesari equum suum reddiderit. Ita Sot. Petr. Navarr. Val. Rebell. Azor. Less. apud Dicaftil. l. c. dub. 8. & num. 150. contra Navarr. qui putat satis esse, si Antonius cedat Francisco actionem, quam habet contra. Caesarem Ratio non dicitur ex radice injustae acceptationis, vel ex radice rei acceptae, quae hic, ut patet in Antonio non adsunt; sed ex contractu quo Antonius Francisco rem vendidit; In hoc enim contractu implicite includitur, ut venditor indemnem reddere debeat emptorem, quoad rem venditam, ut scilicet haec sit vendibilis, & ut ipse venditor possit transferre ejus dominium in emptorem. &c. Sanè eodem modo, si vendidisti bona fide vitrum pro gemma, co-

guito errore, restituere debes pretium, seu rescindere contractum, ut indemnem serves eumentem. Atque hæc ratio valet, etiam si Antonius equum prædictum emerit iusto pretio, v. g. à Titio; licet ipse Antonius possit à Titio venditore, propter dictam rationem indemnitate, exigere suum pretium: tamen ipse Antonius obligatur ex vi suæ redhibitionis factæ. Franciscum indemnem reddere, nec potest remittere Franciscum ad Titium, cum quo Franciscus nullum inivit contractum, & per hoc resolvitur id, quod innuit *suprà*, *non*. 10. lege de Lugo *t. 1. de Inst. d. 17. sect. 5. à num. 109.* & Dicastillum *l. c.* ponentes aliquas utiles consideraciones circa hanc, & similes casus.

15. Petes hinc denique: Ad quid obligetur quis, si sit dubius, an factus fuerit ditior ex re aliena bona fide accepta?

Respondetur ad nihil, quia in dubio melior est conditio possidentis. Idem dic si sis dubius, an res quam bonæ fide habes, sit aliena, & post moralem diligentiam dubium evincere non potes. Diffinita autem magna intercedit inter dubium superveniens, postquam rem bona fide possides, & inter dubium, quod forte sit, antequam rei possessio à te occupetur: nam hic tibi non suffragabitur possessio, suffragabitur tibi in dubio superveniente, sed de his, ut etiam, quando res est probabilis, multa satis sunt disputata *sup. lib. 1. c. 3. 6. & 7.*

16. De emptione rei furtivæ multa dixi *Tract. 2. c. 8.* solum in hunc locum sequentes duas quaestiones refervavi.

§. II. *Prima Quaestio, An rem verbi gratiæ, equum bona fide tibi venditum, vel donatum, ubi noscis esse furtivum, tibi liceat furi reddere?*

1. **Q**uoad venditum: Dico non licere, si sine gravi incommodo per Judicem, vel alio modo possis tu emptor tuum pretium habere, & dominus suum equum: licere autem si prudenter credas dominum facile recuperaturum suum equum, & tu pretium; ut si furem furti percutisset, & tibi pretium, dominusque equum is reddidurus esset: Imò in hoc ultimo casu puto, te debere eidem furi equum reddere, quando scilicet, secus fure aliquod injustum damnum immineret, ut bis solvere pretium equi, vel quid simile. Rursus, dico non licere reddere furi, si per talem redditionem non speras recuperaturum tuum pretium, nec aliquod grave malum à fure timere, si illi non reddas. Ratio est clara, quia tunc non esset caput, unde possis rem in manu latronis cum domini damno reponere.

2. Hæc sunt facilia, illud difficile: An quando scio furem non redditurum equum domino, possim ego ipsi furi reddere equum, à quo bona fide emi, in eo casu, quo mihi aliter meum pretium recuperare non datur? Negat Molina *t. 3. d. 722.* quem sequitur Azor, alique apud Dicastillum mox citandum, concedit Rebell. *p. 1. l. 2. q. 9.* Vasquez *de restit. c. 9. §. 2. dub. 2. n. 12. & 13.* idem sentit de Lugo *t. 1. de Inst. d. 17. sect. 2.* Dicastill. *lib. 2. tr. 2. d. 5. dub. 4. n. 95.* citans Tol. Arag. Bonac. à quo falsò citari Azorium pro hac sententia notat ibi Dicastill. cum quibus sentio. Ratio est, quia, cum ego solum tentar equum reddere ex re bona fide accepta, suffragiet, si illum reponam in eodem statu, in quo erat: non enim videor cogendus illum cum meo damno domino restituere, quia sic æque obligarer, ac ipse fur, qui rem habuit mala fide; cum ergo minor sit mea obligatio, solum obligabor domino restituere, quando non patior æquale damnum, non verò in nostro casu, quo par detrimentum patet, meum pretium amittendo. Unde videtur idem dicendum esse si aliquod grave malum à fure rationabiliter timerem, si ipsi non redderem.

3. Dixi (posse me reddere furi, seu illi qui mihi rem vendidit) nam vendere alteri non possum, etiam ad recuperandum meum pretium. Ratio est, quia sic facerem injustum contractum, vendendo rem alienam; at restituere

eidem furi non facere contractum, sed prætere restituere, quæ rescissio ex se injusta non est quia non teneor stare si contractui, cum meo illo damno amissionis pretij.

4. Obijcies? Non potest debitor restituere rem, gladium domino, si sciat dominum illo abuturum, ad injuste occidendum, ne scilicet cooperetur cum illius malo, ergo nec emptor, de quo loquimur, poterit restituere rem furi, quia scit furem abuturum, dum eam ipsi non reddet domino. Respondeo nego paritatem, debitor ille supponitur nullum se pati damnum, si rem casu non reddat, at in casu nostro patitur, nempe suum pretium; nemo autem tenetur procurare bonum temporale alterius cum æquali suo damno, ut dictum. Adde in casu nostro (quidquid sit in illius gladii abutendo, *re, de qua infra, tr. 4. c. 1. §. 3.*) cooperationem ad peccatum alterius fore admodum remotam: at cooperatio rem ex multis capitibus excusatur à peccato, ut alibi dicimus, hic autem erit excusatio ab æquali damno, & 5. Obijcies rursus: Si dominus equi emptorem non furi, sed ipsi domino: ergo ad idem ego obligor in conscientia.

Respondetur: Nego consequentiam, quia Judex non nitur non inveniri, ut is cogatur ad restitutionem pretij & sic Judex operatur ex præsumptione, quæ ego pretium recuperare non possum, quando jam *n. 1.* falsi sumus, non posse rem reddi furi. Cum ergo nostro casu emptor reddendo rem furi possit suum recuperare, non injuste agat, si se indemnem servet. At Judex ita supponit, & non potius querit furem, quæ cogat ad reddendum pretium? Respondeo, quia non tenetur Judex, nisi ad ea, quæ à partibus proponuntur, imò Judex prudenter præsumit, rem alienam mala fuisse emptam, & consequenter cogit absolute emptor ad restitutionem: secus daret aditum fraudibus, & quibus à fure etiam mala fide libenter emeret, quia semper de securus suum pretium per Judices, se recuperaturum. Alias objectiones vide apud citatos.

6. Quoad rem non mistibilem donatam, jam ex dictis colligis, rem tibi à fure donatam bona fide, magis mala fide, vel etiam apud te fortè ab eodem fure depositam, statim ac furtum advertit, te debere domino restituere. Ratio obervenda ex iisdem dictis, est, in hoc casu nullam præterit jacturam facis. Excipe, si fortè à fure tibi grave aliquod proportionaliter damnum immineret tunc enim sufficeret restituere, ut ex dictis colligi potest.

Dixi (quoad rem non mistibilem) nam si fuerit pecunia, vel ita mistibilis, ut immista cum rebus latronis discerni nequeat, jam innuit *§. 1. n. 2.* & iterum explicabo *§. 4. præsertim n. 3. c.*

§. III. *Secunda Quaestio, Quoad idem, quando ad fura mala fides.*

1. **S**emi et meum pretium recipere alià vià nō possum. Queritur, an possim reddere furi, ut ipse meum pretium reddat. Non posse docent Less. Turtian. alique apud de Lugo mox citandum, Dicast. *l. c. n. 113.* afferens Mol. Bannez, Vasq. Possè melius alij, propter paritatem rationis cum emptis bona fide. Ita Diana, & de Lugo cū ab ipsis citatis *tom. 1. de Inst. d. 17. sect. 2. n. 37.* Tol. Syl. alique apud Dicast. *l. c. n. 112.* Nam sicuti, qui debet restituere ex injusta acceptione, vel retentione satisfacit reddendo injustam acceptionem, & injustam retentionem, ita, qui debet restituere ex injusta emptione, satisfacit, quantum est ex hoc capite, si tollat injustam emptionem. Tollit autem emptor, si rescindat contractum cum venditore: Ex alia parte idem emptor non cooperatur sic cum malitia venditoris, quia suum damnum, ne scilicet suum pretium amittat, satis ipsum excusat à tali cooperatione.

vionem esse tuum, per patentem esse prædicti tui vicini.

4. Rursus insula, quæ per alluvionem solet de novo nasci, nasci potest primò in alto mari, quod sub nullius dominio sit: Secundò in medio fluvio: Tertiò, in eodem fluvio, sed propè tuum agrum: Quartò in eodem fluvio, sed propè agrum vicini. His positis.

Dico in hanc sententiam: Si primum, insula, est primi occupantis: Si secundum, dividatur inter te, & illum, qui est è regione positus: Si tertium erit tua, etiam si deinde fufim, & latenter extendatur usque ad vicinum: Si quartum erit vicini, ejusdemque erit similis latens extensio.

5. Denique sic aio: Si alveus fluvij divertat in aliam partem: novus alveus fiet publicus, vel ejus, cujus erat fluvius: Antiquus verò accedet iis, qui agros utrinque habent. Quod si fluvius ex tuo agro Insulam faciat, nemo dubitat Insulam esse tuam.

6. Hæc vel sancita sunt in variis legibus, quas affert Molina loco citato alique passim, vel ex aliis deducuntur, quas vide passim apud Doctores, Molinam tom. 1. disput. 57. de Lugo tom. 1. de iustitia, disp. 6. section. 13. à num. 157. apud quos etiam invenies, An hæc accrescant usufructuario, an domino proprietatis, an emphyteutæ, an feudatario, quæ sunt quæstiones pertinentes ad iuris peritos.

Per Adjunctionem.

7. Querimus: An quando aliquid alienum adnectitur tuæ rei, totum fiat tuum, v. g. partem vestis pretiosæ alterius confuis tuo vestimento, vel gemmam alienam tuo annulo inferis. An tota vestis, annulusque fiant tua. Tua esse coligitur ex §. Quod si partem Instit. de rerum divisione, cum obligatione tamen, semper supponimus, reddendi domino æstimatione suæ rei.

8. Verum, sic est distinguendum. Vel primò res aliena non potest separari, salva tota re, ut si non purpureæ vestis pars, sed lana, seu fila purpurea aliena fuerint intertextæ cum tuis aliis, vestemque composuerint: & tunc non dicetur purpura adjuncta tuo vestimento, sed vel admixta cum tua, vel confusa in tua, quia pars tua separari nequit, salvo vestimento: imò non raro, nec discerni poterit ut si ejusdem rationis, colorisque essent tua, & aliena fila; atque de hoc loquitur §. citatus, & nos à num. 11. loquimur: sicuti de admixto dicemus à num. 15.

9. Vel secundò, res aliena potest dici, ac separari à tua; & tunc verè dicitur adjuncta, ex de Lugo tom. 1. de iust. d. 6. c. 13. num. 160. & ejus tractatio pertinet ad hunc numerum; In quo casu omnis æquitas requirit, ut pars illa adjuncta remaneat sui domini. Ita Dicastill. l. 2. de iust. tract. 2. d. 5. d. 9. num. 184. & 190. cum enim partis illius dominium nunquam dominus amiserit, & ex alia parte discerni, & separari possit: cur non sit separanda, ac domino restituenda;

10. Sed quid dicendum de ædificiis, & plantis, quæ solo adiunguntur? Respond. 10. ut ædificij dominus fias, debes in proprio solo illud construere, §. cum in tuo, Instit. de rerum divis. nam si in alieno, ejus erit ædificium, cujus est solum, modò dominus soli tibi solvat expensas, si bona fide processisti: nam si mala, nihil tibi debebitur.

Idem dic in plantis, domino nimirum soli eas cedere §. si Titio, Instit. de rer. divis. compensatis tibi expensis, si bona fide plantasti: nam si mala, nihil merito habebis. Lege Castr. de iust. in genere, d. unica, pag. 20.

Per Confusionem.

11. Tunc res tua, & mea dicuntur confundi, quando non potest ex ipsis jam confusis assignari ulla pars, quæ non sit mea, & non tua. Mifces, v. g. vinum tuum cum vino meo, tuum lac, cum meo lacte, assignare poteris: hanc verbi gratiâ, guttam esse tuam, hanc esse meam: Non ita. Pari modo si ex tuo vino, & meo meo fiat mullum; si ex tuo ære, & meo argento, vel auro fiat

Per Alluvionem.

12. Alluvio in legibus, Instit. de rerum divisione, præterea quod per alluvionem, & deinceps alia est patens, alia latens. Latens est, quando per alluvionem aliquid insensibiliter tuo fundo adiungitur. Patens quando ex fluminis vi detrahitur aliqua pars fundi tui vicini, & transferatur in fundum tuum. His positis.

Dico augmentum fundi factum per latentem alluvionem esse tuum, per patentem esse prædicti tui vicini.

13. Inquire: Quanto tempore hic emptor malæ, ut

14. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

15. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

16. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

17. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

18. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

19. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

20. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

21. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

22. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

23. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

24. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

25. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

26. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

27. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

28. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

29. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

30. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

31. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

32. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

33. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

34. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

35. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

36. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

37. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

38. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

39. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

40. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

41. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

42. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

43. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

44. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

45. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

46. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

47. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

48. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

49. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

50. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

51. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

52. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

53. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

54. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

55. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

56. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

57. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

58. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

59. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

60. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

61. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

62. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

63. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

64. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

65. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

66. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

67. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

68. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

69. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

70. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

71. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

72. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

73. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

74. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

75. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

76. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

77. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

78. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

79. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

80. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

81. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

82. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

83. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

84. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

85. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

86. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

87. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

88. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

89. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

90. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

91. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

92. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

93. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

94. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

95. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

96. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

97. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

98. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

99. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

100. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

101. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

102. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

103. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

104. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

105. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

106. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

107. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

108. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

109. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

110. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

111. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

112. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

113. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

114. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

115. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

116. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

117. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

118. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

119. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

120. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

121. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

122. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

123. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

124. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

125. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

126. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

127. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

128. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

129. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

130. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

131. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

132. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

133. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

134. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

135. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

136. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

137. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

138. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

139. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

140. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

141. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

142. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

143. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

144. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

145. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

146. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

147. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

148. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

149. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

150. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

151. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

152. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

153. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

154. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

155. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

156. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

157. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

158. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

159. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

160. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

161. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

162. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

163. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

164. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

165. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

166. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

167. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

168. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

169. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

170. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

171. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

172. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

173. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

174. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

175. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

176. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

177. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

178. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

179. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

180. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

181. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

182. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

183. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

184. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

185. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

186. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

187. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

188. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

189. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide

190

as Corinthum; ex tuis, & meis medicamentis fiat emplastrum; ex tuis, & meis lanis, ex tuo, & meo serico intextatur vestis. Tunc autem dicitur admisceri, quando potest assignari, quæ pars sit mea, quæ tua, licet à me dignosci facile nequeat, v. g. ex frumento tuo admixto cum meo, potes accipere hoc granum, v. g. quo verum est dicere, hoc fuit, seu est ex tuo frumento, vel verè est ex meo, licet à nobis propter admixtionem factam non dignoscatur: non potes autem accipere unam guttam, v. g. in mulso & sic dicere, hæc gutta est solum mel, est solum vinum, & consequenter, est solum tuum, &c. De admixtione mox; hic enim de confusione loquendum est, de qua sic distinguitur:

Vel Confusio inducta fuit primò, utroque domino consentiente, vel secundò, casu vel tertio, altero solum sic volente, nesciente, vel nolente altero; si primò, ac secundo modo, totum conflatum erit utriusque, quia consensus reciprocos, vel casus ille, id videtur præstare, & ad Judicem pertinebit dividere pro rata partium. Ita Castro Pal. de Iustitia in genere, disputatione unica, pag. 21. num. 5. Si tertio modo, ad illum pertinet dominium, qui operam, & maiorem partem materiæ apposit, quibus tertium illud corpus conflatum est, quare illud nullum, as, emplastrum, vestis, tui erit dominij, si tuâ operâ, tuâque maiore parte materiæ illa sint facta, cum obligatione tamen reddendi æstimationem partis materiæ alienæ, ibid. Ratio est, quia accessorium sequitur principale: principalior autem in his est opera tua, & pars notabilis tuæ materiæ, quàm sola pars materiæ alienæ, ergo, &c.

12. Dixi (notabilis) nam si v. g. parvam mensuram mellis tui misceres cum magno dolio alieni vini, vel parum purpure tuæ cum multis alienis, cum parum pro nihilo reputetur, nec vinum esset tuum, nec vestis; *Eodem modo*, (inquit Azor, apud Dicast. loc. cit. n. 185.) *quo minus parva aqua benedicta non reddit benedictam magnam aquam quantitatem*, tunc enim, cum tua pars sit accessoria, illa aliena principalior, alterius erit dolium, & vestis, cum obligatione reddendi tibi æstimationem exigua illius purpure, & mellis.

13. Non dissimili modo iudicarem (ut iudicat Cast. de iust. in genere, disp. unica, p. 21. n. 1.) de pretiosissima pictura, vel scriptura facta à te in vili tabula, vel tela aliena, tuum enim erit totum cum obligatione reddendi pretium tabulæ, vel telæ illius domino. Quod si pictura esset vilior, quàm tabula, certè tunc cederet, accessio- nis iure domino tabulæ, quo pacto consilantur variae opiniones apud Cast. loc. cit. n. 3. de simili pictura in aliena tabula variè sentientes. Vide infra à §. 5. n. 6.

14. Quod si ejus sit generis rerum confusio, ut non possimus recurrere ad principalem, vel magis nobilem partem, ut si, omnibus perpenis, æquales essent, vel quasi æquales partes: Usui erit Regula, quæ mox dicitur.

Ex his collige, quid dicendum in formatione speciei ut loquuntur Iuristæ. Nam si, v. g. ex ovibus alienis exprimas multum, sine dubio, ex Cast. loc. cit. n. 3. hoc erit domini uvarum; solum sibi bona fide expressisti, dabuntur tibi expensæ: nam si mala, nihil; sicuti, in simili modo dictum est num. 10.

Per admixtionem.

15. Si tuum frumentum, hordeum pecuniam, & universali-ter, si qualibet alia mixibilia tua, ut sunt pectra, gallinæ, boves, quæ, quando signata propriis caracteribus non sunt, facile admiscuntur, ita ut discerni nequeant cum meis misceam, in cujus erunt dominio?

18. Dico esse distinguendum modo, quo paulò ante distinximus, vel enim admixtio facta est: Primò, ex utriusque consensu, vel secundò casu, & fortuitò, vel tertio, uno sic volente. Si primo, & secundo modo, utriusque erit cumulus dividendus pro rata à Judice, ea ratione, quæ diximus n. 11. Si tertio modo, in quo maxime urget

præsens difficultas, habet quatuor Regulas, quas ex Lessio l. 2. c. 14. num. 22. & rursus ibid. c. 20. num. Syl. v. l. fura 6. q. 1. de Lugo l. c. aliæque. Prima est: res notabilis quid alienum admiscet tuis rebus, ubi bili item proportionaliter quantitate sumptis, & amplius discerni, ac separari non possint (si enim sint, non transferri dominium, certum sit, quia res tunc remaneat distincta, & separabilis, semper tibi fuit, ut dixi num. 9. (sive sit frumentum), quod dicit Glossa apud de Lugo l. c. num. 162. quæ solum doctrinam admittit in pecunia, non verò in ceteris stibilibus sive pecunia, sive quodcumque aliud, dum tuum habes expressum non acquirendi dominium cumuli non erit cumulus in tuo solo dominio sed tuæ, & singulæ partes remanebunt in dominio singulorum; esto, quia non dignoscuntur, quæ partem tuam, vel quæ alterius, indigeas Judice, vel Arbitro dandum singulis ex eo cumulo, quod singulis pro-convincit. Ratio autem, quod cumulus prædictus fiat totus tui dominij, est, quia dominium rei de se non acquirit sine voluntate, & acceptione: de se supponimus, te non habere voluntatem acquirendi, ergo non acquirit.

17. Regula secunda: Si voluntatem acquirendi cumulum habebas, & ex alia parte ita notabiles partes misceas, ut discerni, ac separari amplius res singulæ non possint, dominium totius cumuli acquiris; si autem non habebas, ut dicitur in l. c. de v. l. fura 6. q. 1. de Lugo l. c. aliæque, & communiter DD. citati, præsertim Valsq. de res. §. 2. dub. §. 27. Ratio est, quia ex una parte si habebas voluntatem acquirendi, & ex alia te perinde habebat, frumentum consumpseris, vel pecuniam expendideris, enim æquivalenter facit illa confusa admixtio, & consequenter in te dominium rei transfert, cum obligatione restituendi æquivalens, sicuti partem obligationis contrahis, quando consumis.

18. Regula tertia: Si voluntatem illam, nec excludis, & tamen ita eas notabiles partes misceas, ut discerni, & separari non possint, adhuc dominium tuis cumuli acquiris. Ratio est, quia quamvis possint voluntatem expressè acquirendi non habebas, habebas tamen implicite, dum te geris, perinde ac si contraheres, &c.

19. Semper autem dixi (notabiles partes) tuam parvam mensuram, v. g. frumenti tui, in quo plenèque horreo alterius, vel autem unum tuum, & gna summa aliena pecunie admisceas, vel contra, ut si, statio dominij, quia tunc moraliter non iudicatur facta ulla admixtio, cum parum pro nihilo reputetur, mansit ergo cumulus in dominio ejus, cujus fuerat, cum obligatione restituendi parvam illam partem, &c.

Quanta autem hæc pars esse debeat, ut notabiles, exigua censetur, certè nonnisi prudentis iudicio, & in similibus sit, iudicandum.

20. Regula quarta: Si dignosci quidem possint partes tuas, sed non separari sine totius destructione, ut si filia purpurea sint admixta filis albis serici alterius, in contexta veste, tunc videndum est, quodnam sit principalem, &c. modo dicto num. 11. sine.

Quid si, omnibus expensis, partes sint æquales, & alii principales? Respondeo, si nec dignosci possint, nec separari, salva re, uterque dominium in solidum eo conjuncto habebit, modo quem in simili diximus. Quod si dignosci quidem possint, sed non separari sine re, idem puto dicendum: fortior enim circumstantia, non posse sine destructione rei partes separari, quàm si solum posse discerni semper enim favendum est rei, & destruat.

21. Ex dictis vides, Si Religiosus, partem v. g. frumenti, vel pecunie ab amico fortè illi datam ad custodiendum, misceat cum suis, etiam si discerni nequeant, transferre ejus cumuli dominium in se, quia non habet voluntatem faciendi suam illam amici partem, & con-

3. Dictum est autem primo, { fructus extantes in
se, &c.) quia ceteri bona fide, atque sine culpa con-
sumpti, &c. ex quibus non est factus ditor, non
sunt restituendi. Ita Angelus, Sylvest. Lessius, Molina
Gom. Salon. Vasquez, Rebell. Sanchez, aliique, quod
sequitur citatus Dicastill. lib. 2. de Iustitia, tractat.

disp. 5. dub. 3. num. 28. Illud hic notandum cenſeo, cum enim fructus ſint res mobiles, poſſunt à poſſeſſore bonæ fidei triennio præſcribi: res, à qua præcepti ſunt, cum ſit ſtabilis v.g. prædium domus, &c. nō poſſit præſcribi, niſi tempore longiore. Hinc ergo fit, ut perſepe teneari reddere prædium, v.g. quia pro illo nondum eſt elapſum debitum tempus præſcriptionis, non verò omnes fructus etiam extantes, ſeu in quibus factus eſt ditor, ſed ſolū illos, pro quibus triennium nondum elapſum eſt.

4. Dixi ſecundo, (fructus naturales, & mixtos), quod intellige, etiamſi dominus eos percepturus non fuiſſet ob ſuam negligentiam, vel aliud, ut ſi ager non fuiſſet ab ipſo colendus, domus non locanda. Ratio eſt, quia ſemper ſunt fructus rei domini, quæ domino fructificat. Quid de fructibus perceptis à re per poſſeſſorem bonæ fidei meliorata? Reſpondeo, etiam nos debere domino eo modo, quo ceteri. Ita de Lugo *tom. 1. de juſtiſ. diſp. 7. ſect. 3. n. 52.* Molina *tom. 3. diſp. 725. n. 22.* Sà *lib. 2. in Decalog. cap. 23. n. 105.* loquendo in ſimili de poſſeſſore malæ fidei, quia res meliorata adhuc eſt domini, ergo domino fructificat: Quia ratione tunc hic poſſeſſor poſſit expenſas ad meliorandam illam rem factas ſibi deducere, mox dicitur *num. 12.*

5. Dixi tertio, (non verò merè industriales) quare lucrum ex negotiatione pecuniæ negotiatis ſemper eſt: id, quod etiam ſuprà diximus de fure negotiante alterius pecuniæ. Eſt tamen latum diſcrimen advertendum quod bonæ fidei poſſeſſor non obligatur ad lucrum ceſſans, & damnum emergens quod fortè paſſus eſt ex pecuniæ carentia dominus; obligatur poſſeſſor malæ fidei, ut *ibid.* notavi.

6. Inquires hic primò, qui ſive bona, ſive mala fide inſtrumento alterius aliquid ſuratur, alterius penicillo v.g. tabulam ſuam pingit, alterius ſerrà arcem conſtruit, &c. *in picturam*, & arcem faciat ſuas, utpotè effectus ſuæ artis, & indiſtriæ, an alterius, nempe domini penicilli, vel ſerræ? Reſpondeo cum Dicatill. *l. 2. de juſtiſ. tract. 2. diſp. 2. dub. 5. num. 107.* ſuas facit; ſolū æſtimationem ulus penicilli, vel ſerræ debet domino: nam pictura partus eſt artificio; atque aded indiſtriæ, non inſtrumenti. Quid, ſi proprio penicillo fiat in tabula alterius? Reſpondeo, tota pictura aliquibus videtur domini tabulæ, quia eſt veluti ſeges in ſolo alieno, ſolvantur dumtaxat Pictori bona fide pingenti ſuæ operæ, ſeu laboris pretium. Ego tamen probabilius judico id, quod de hoc dixi *§. 4. num. 13.* Pictori verò malæ fidei eſſe probabile videtur nihil dandum, quia pictura eſt melioramentum voluptuariū ſpectu tabulæ, ut colligitur ex *mox* dicendis de melioramentis prædij, vel domus, &c.

7. Inquires ſecundò majorem explicationem ejus, quo modo dictum eſt (ſeges in ſolo alieno.) Reſpondeo ſit tuum frumentum in alieno agro, mala imò etiam bona ſine, ſeminasti, tota ſeges eſt domini agri: ita idem *ibi diſp. 5. dub. 2. num. 26.* qui poſt fructus ſuæ rei, accipe tu igitur tuum frumentum, quod ſeviſti, & expenſas, laborique pretium, & nihil præterea. At ſi quis alienum frumentum in ſuo agro ſeminavit, debet iplum frumentum ſurceptum, & damnum, quod domino emeſſit ex frumenti carentia, reddere: at ſegetem ſibi reſervabit, quia fructus eſt ſui agri.

8. Inquires tertio: Quid de locatione rerum, quæ non ſolent locari? v.g. poſſeſſor bonæ, imò, & malæ fidei locat torquem aureum alienum; vel etiam aurum, & argentum ad oſtentationem, quæ certè non ſolent locari, ſicut domus, equi, &c. cuinam competet lucrum hujus locationis, dominone tanquam partus ſuæ meræ indiſtriæ? Reſpondeo conſequenter ad dicta (quidquid Navar. *in manual. cap. 17. num. 25.* alique apud Dicatill. *loc. cit. n. 102* afferant) hoc lucrum debere domino, deducto ſemper pretio laboris, & indiſtriæ locantis, ſi qua ſuit. Ita Sanchez, *lib. in decal. cap. 13. num. 132.* Ratio eſt clara, quia

illud lucrum non eſt lucrum indiſtriæ locantis, ſed pro ulu iplius rei, torquis, ſicuti, ſi quis locaret agri ſterilis: quamvis enim ipſe ager ſterilis ſit, ut etiam eſt torques aurea, & ipſa pecunia, tamen non dantur abſolute (ſicuti certè datur abſolute cunia, quando traditur in negotiationibus per venditorem, vel emptionem, &c.) ſed pro ſolo ulu, ſicut datus civiliter, ſicuti facit domus locata, &c. ſolū hoc caſu liberarem locantem ejuſmodi torquem, milia, à reſtitutione pretij locantis, quando ceterum dominus hoc pretium omnino nolle: ſic *part. 2. tractat. Miſcel. ref. 5.* (cui diſtinguitur Scriptori multarū opinionum notitiam acceptam, tō referimus) liberavit ab obligatione reſtitutionis cum, quāmulum à diſſimo ſurceptum locavit per totos annos, quia nimirum nobilis ille diſſimus notatus ſuit. Velle ejuſmodi pretium: Verum, quæ ad eſt hæc exculatio, univerſalis eſt pro omnibus nec ſolū ejuſmodi locatione.

9. Inquires quartò: An qui domum, vel aliam alienam, ſive bona, ſive mala fide locavit, ſed poſt acceptum ratione alicujus portæ, à ſe affixæ, vel ceteri vel lapidis pretioſi, teneatur reſtituere hunc ejuſmodi pretij ipſi domino domus? Reſpondeo cum Dicatill. *de juſtiſ. tom. 2. diſp. 2. dub. 5. n. 91.* non teneri, quia melioratio, quæ eſt per meram adjunctionem, eſt in furis, atque aded furi fructificat: Non ſic, ſi melioratio per arbores plantatas in fundo alieno, tunc ut ex ſuprà dictis conſtat, fructus percepti arboribus eſſent fructus domini fundi, &c.

10. Inquires quintò: Ex eo, quod dictum eſt lucrum meræ indiſtriæ (ut in negotiatione pecuniæ conſiſtere negotiantis, rectène colligit, qui aſſumit licitè famulum, vel depoſitarium pecuniæ domini inſcio, negotiationi ſubdere, & lucrum ſibi retinere? Reſpondeo cum Mot Reg. Beia, aliſque apud Dicatill. *de contr. reſol. 32.* rectè ſi id faciat ſine ullo damni præjudicio, ſeu damno: At ſi præjudicium illi dedit, ut ſi promptam non habiturus ſit ſuam pecuniā minus, ad ſua negotia, unde grave damnum ſibi occurrat, licet poſſet dictus famulus retinere lucrum, poſt fructus ſuæ indiſtriæ, tamen peccaret juxta gravem damni, & debet reſtituere totum damnum, quod emerſit, & lucrum quod ceſſavit domino ex pecuniæ carentia, ut ex dictis conſtat, vide quæ dixi ſuprà de famulo ludente pecuniis domini, *Tract. 2. cap. 3. num. 22.*

11. Dixi jam quartò, (A miſtis expenſas tuas ceſſantes, tunc utiles, & æſtimationem laboris poſſe deducere.) Quare non ſatis conſequenter aliqui negotiantem laboris, & operæ poſſe ab ejuſmodi poſſeſſore deduci, cum tamen concedant (quod certè negat) poſſe deduci expenſas. Non ſatis, inquam conſequenter; nam ſicuti, ſi labor, & operæ fuiſſent adducti ab extraneo operario, debuifſet dominus eorum pretium ſolvere, quia tunc jam ſunt, et vocantur expenſæ eodem modo debet, ſi exhibita, ſint ab ipſo poſſeſſore bonæ, imò, & malæ fidei, ex de Lugo, *tom. 1. de diſp. 17. ſect. 3. num. 61.* quando vocantur indiſtriæ, quæ enim propterea naturam mutant.

12. Adverte autem hæcenus fuiſſe ſermonem de expenſis, & labore in percipiendis fructibus, v.g. in colendis arboribus jam antea plantatis: ſi enim ſermo ſit de expenſis, & labore factis, à poſſeſſore, quibus res aliena fuit meliorata, quibus, v.g. fuerunt plantatæ novæ arbores, nova domus ædificata, novus puteus effoſus, &c. quamvis eadem ſerè ſit ratio, ac de jam dictis expenſis, tamen propter ſuas proprias difficultates de hoc erit hic diſtinctè decernendum.

Melioramenta.

14. Dico ergo, has etiam expensas posse possessorem in bonam & malam fidei sibi deducere, & dominum ad solvendas, vel compensandas obligari: esse tamen aliquam questionem, num omnes, an aliquas dumtaxat. Lege Castro Pal. de luss. in genere, d. unic. p. 24. Vt autem id statuatur, distinguere debent melioramenta in necessaria, utilia, voluntaria, seu voluptuaria. Necessaria sunt ea quae, si adhibita non fuissent, nullos seu deteriores fructus res produxisset. Secunda sunt ea, quae faciunt res sit utiliores, ut si, v. g. cum necessariis melioramentis, seu, quod idem hic est expensis, res v. g. vineam centum, cum his utilibus redditu ducenta, melioramenta sunt ad merum ornatu, sine accessu utilitatis redditus. Tales sunt fontes, picturae, statuae &c. quibus melioramentis sine dubio praedium pluris valet, & magis estimatur, tamen quia ex illis non reddit praedium fructus annuos, annui non vocantur, nec sunt utilia, sed voluptuaria melioramenta.

15. Altero jam, Possessorem bonae, imò, & malae fidei, ad expensas factas ad melioramenta utilia, & necessaria domino petere, & hunc debere solvere, vel compensare? non verò factas ad melioramenta voluptuaria. Possit tamen ejusmodi possessor bonae, vel malae fidei, hae melioramenta voluptuaria, si separari queant, vel per adjunctionem accesserunt rei, ut arboribus, vel plantis infusa: ad merum ornatu, nihil inter eos eorum pretio solvendum possessori malae fidei, ut docet Sanchez loco citato, num. 139. imputet enim sibi, si admittat, quae circa rem alienam sine domini consensu, & sine ejus utilitate expendit. Adde, iniquum esse cogere dominum invitum emere illos ornatus, quoniam ille libentius forte careat, quam careat pecunia, quae ei solvenda. Haec secunda ratio probat, idem esse decedendum de melioramentis his voluptuosis à possessore bonae fidei forte factis. Scio de Lugo loco citato num. 6, vult saltem modicum quid pro his esse à domino solvendum ipsi possessori malae fidei, quod certe est probabile, quia aliqua tandem domini utilitas est emere modico pretio dicta melioramenta voluptuaria; Quare licet cogitur emere justo pretio utilia propter utilitatem, ita & haec voluptuaria modico pretio, quia sic utilia ornatus sunt.

Pro possessore bonae fidei idem videretur dicendum: nec enim dominus debet cogi emere voluptuaria: tamen huic possessori propter bonam fidem conceditur bonas eas sibi separandi, si ea separari possunt: quod si non possunt, ipsi conceditur cogere dominum ad solvendum quantum ipse possessor expendit, ut ea faceret, addito pretio laboris, vel ad vendendam rem ipsi possessori justo pretio deductis melioramentis.

16. Tria denique advertit, ut colligit ex l. in fundo, §. de rei vendit. & alibi, & explicat pluribus Sanchez l. de rei vend. cap. 23, num. 147. Primum, pro dictis melioramentis etiam necessariis, & utilibus, dominum non debere solvere, quantum crevit valor rei suae, sed quantum valuerunt expensae, quibus ea melioramenta creverunt. Plantavit, verbi gratia, possessor arborem fructiferam, expendendo unum aureum, nunc verò arbor plantata valet decem aureos: unum aureum debet dominus, non verò decem solvere. Ratio est, quia illud augmentum est partus sui agri. Quod si contra expensae fuerint decem, verbi gratia aureorum, debet arbor nunc valet unum aureum: tantum tantum debet dominus, non decem, quia pro uno aureo utilis est domino, arbor. Nec enim equum est, ut cogatur emere pluris, quam ipsi valeat. Imò si possessor bonae, vel malae fidei expendisset unum aureum, sed dominus, si illud melioramentum fecisset, expendisset minus, verbi gratia, dimidium; dimidium debet reddere dominus, non unum. Ita Sanchez l. c. n. 140. cum Lessio, & Mol.

Part. I.

quia ipse solum debet id, in quo emolumentum participat: quod nunc solum est in dimidio.

16. Adverte secundò, Non solum possessorem malae, sed etiam bonae fidei, ex fructibus quomodocunque consumptis, quamvis ditior redditus non fuerit, teneri eos cum melioramentis, sive necessariis, sive quomodocunque utilibus compensare. Ratio est, quia quod plures fructus percepit possessor quamvis eos consumplerit, eo minus censetur pro melioramentis expendisse.

17. Adverte tertio: Si res cum melioramentis pervenit in domini manum, antequam dominus solvat possessori bonae fidei expensas praedictas: posse semper in conscientia à dicto possessore peti eas, quas dominus debet, & dominum dare debere. At si sermo sit de possessore malae fidei, dubitatur, an dominus in dicto casu, quo rem suam recipit, antequam expensas huic possessori malae fidei solverit, obligatus sit nihilominus solvere? Negat obligari Sanchez l. c. n. 143. & 144. quia quoties lex justè negat actionem ad aliquam rem petendam, & simul concedit debitori repetitionem, si solverit, licet etiam eidem debitori possidenti non solvere, ut fuscè idem probat ibid. & lib. 6. de matr. d. 38. n. 34. & lib. 18. d. 8. num. 15. sed malae fidei possessori negat lex actionem petendi expensas melioramentorum, & dat domino repetitionem, si solverit, ergo, &c. Navarr. quem citat, sequiturque de Lugo tom. 2. de luss. d. 17. §. 3. num. 66. alique affirmant, cum obligari solvere ante sententiam: & ratio esse potest quia lex in poenam delicti negat talem actionem possessori malae fidei, at poena non obligat nisi post sententiam, quia ejus executio est actus, qui à publica potestate provenire debet. Utraque sententia est probabilis, & tuta. Quae dicta sunt esse pro foro conscientiae, iterum noto.

§. VI. Tres dubitationes circa variationem bonae, & malae fidei.

1. Prima Dubitatio: An qui primò habuit bonam fidem, deinde malam, & fructus consumpsit, sit injustus acceptor, ita ut obligetur reddere eisdem fructibus, etiam non extantes? Quid, si contra evenerit, ut prius mala fide laboraverit, deinde acquisierit bonam?

Respondeo, in foro conscientiae (si enim Jurisconsultos in foro externo consulas, nunquam rem expedit) solum tunc obligaris ex injusta acceptione, quando consumis fructus eo tempore, quo mala fides tecum est, quidquid fuerit antea, vel postea. Ita Molin. tom. 2. d. 569. & 10. d. 725. alique, quos sequitur citatus Sanc. loc. cit. n. 152. Ratio mihi manifestè est, quia tunc injustè te geris contra dominum, & tunc peccas contra Justitiam. Ergo ex vi illius culpe tunc contrahis obligationem restituendi. Quod si casus occurrat, ut deinde superveniat certitudo, tuos esse, illos fructus, quos mala fide consumpsisti: ideo non obligaris restituere, quia illa consumptio verè non fuit materialiter injusta, sed ex conscientia erronea, quae cessante, jam ab omni onere liber eris.

2. Secunda Dubitatio: Quid erit, si respectu unius sit quis mala fide possessor, non verò respectu veri domini? Si possessor, verbi gratia, putans praedium esse Petri, consumat ejus fructus, utique mala fide, sed praedium verè est Pauli, eritne obligatio eos restituendi ex injusta acceptione? Ratio dubitandi est, quia tunc possessor ille re ipsa non est injurius, seu iniquus consumptor contra Petrum, quia verè illi fructus, sicut, & praedium, non sunt Petri: nec est injurius contra Paulum, quia dum illum, ut dominum non agnoscebat, contra ipsum esse non potest. Unde nec potest obligari ex injusta acceptione; ergo solum obligaretur ex re accepta: sed quia jam supponimus fructus fuisse consumptos, ex dictis ad nihil nunc obligabitur. Respondeo, hunc censendum esse consumptorem malae fidei, atque adeò, cognita veritate, debere regulariter restituere eos fructus Paulo. Ratio est, quia, ff. dum

dum is scit prædium non esse suum, atque aded nec fructus, & tamen absolute, & sine conditione consumit, injuste agit; & quidem, interpretative, contra illum, cuius est re vera res.

Dixi (regulariter) nam si hoc animo explicito, vel implicito quis affectus esset: Quia hi fructus sunt Petri, verbi gratia; Principis, ideo eos accipio, & consumo, nam si essent Pauli, vel alterius privati, non acciperem, nec consumerem: tunc certe si fructus de facto sunt Pauli, non esset is injustus, nec respectu Pauli, nec respectu Petri Principis, propter argumentum factum ex de Lugo tom. 1. de iust. d. 17. sect. 3. num. 78. sine, (lege ita. Sancti. loc. cit. num. 157. Molin. ab eodem citatum; & eundem de Lugo d. 7. ibid. sect. 3. num. 25. 26. & 27. quæ ego auctori sup. lib. 6. cap. 4. §. 3. n. 1.) & consequenter non esset obligatus ad restitutionem ex injusta acceptione, ex probabilis opinione, de qua in simili dixi superius, lib. 6. c. 4. §. 3. a num. 30.

3. Tertia Dubitatio: Quid, si meus Prædecessor mala fide laboravit, at ego bonam habui, nocebitne mihi fides hæc mala prædecessoris?

Respondeo; Communis est Doctrina, nocituram tibi, si es successor universalis, non verò si sis particularis; Universalis successor est, verbi gratia, hæres, qui in omnibus succedit Testatori defuncto. Particularis est verbi gratia, legatarius, & quilibet, qui ab aliquo habet, emit, dono accipit aliquam rem. Ita Sanchez loco citato n. 155. de Lugo disp. 17. cit. num. 79. alique Jurisperiti ab iisdem citati. Ratio autem hujus communis doctrinæ esse debet, quia hæres, verbi gratia, universalis repræsentat personam Testatoris, possidetque omnia ejus bona eo modo, quo ipse Testator possidebat, nam propterea obligatur, saltem juxta vires hereditatis, ad omnia Testatoris debita, sed Testator habebat sua bona obligata propter ejus malam fidem vero domino, illique debebat eos fructus, mala fide consumptos restituere, ergo & restituere debet ejus successor: saltem, ut dictum est, juxta vires hereditatis. Hæc autem representatio cum non adsit in successore particulari, si ipse bona fidei titulo, ut supponimus, valatur, cur ab aliena fide mala premendus sit? Non ergo obligabitur ex injusta acceptione, sed solum ex re accepta.

CAPVT IV.

De tertia Radice Restitutionis, quæ est injusta
Dammificatio, seu Læso.

1. Qui obligatus ad restitutionem ex præcedentibus radicibus fuit, aliquid sive bona, sive mala fide usurpavit: nam ideo possessor vocari potuit, necne verò de eo loquimur, qui contra rem alienam sine ejusdem rei usurpatione, injuriam præfert. Id, quod sit vel positivè rem destruendo, ut si quis segetes alienas comburat, alienum argentum in mare proiciat, simile quid faciat: vel positivè impediendo, ut si quis proximum injustè impediatur, ne suas res temporales, sua legata, suas hereditates consequatur.

§. I. De positivo destructore rei alienæ.

1. Hic locus esset explicandi, quanam culpa requiritur ad pariendam obligationem in eo, qui rei alienæ damnum infert; Theologicæ, an Juridicæ? Vide sup. c. 2. §. 4. Rursus gravissime, an levis? Vide sup. cap. 2. §. 5. Deinde quodnam damnum, indirectumne, an directum? Vide sup. lib. 6. cap. 4. §. 1. Denique à quonam illatum à se, an etiam à servo, à filio, ab animalibus suis? Vide sup. ibid. §. 2. sed quia de his per aliam occasionem plenè disputavimus, hic satis sit ea, quæ supersunt, insinuare.

2. Quoad hæc ergo damnificationem, hæc notetur: Qui per culpam injustitiam rem alienam accipit, vel deteriorem reddidit, non solum debet restituere valorem rei, ejusque fructus, sed etiam omne damnum, quod emergit, ac omne luctum, quod cessat ex ejusmodi læsione. Ratio regulæ est, quia alioquin non induceretur æqualitas quæ per suam injustitiam tione per damificante inducitur.

3. Dictum est primò, (per culpam injustitiam) gravem Theologicè, modo satis explicato, sup. c. 2. §. 4.

4. Dictum est secundò (destructore, vel deterioratore) utique directè, & ut causa per se nam quid sit damnum, sit indirectè destructio, & per accidens, sup. lib. 6. c. 4. §. 1.

5. Dictum est tertio, (valorem rei) quanti valebat, sive in re, sive in spe, quando à te destructum, nam secundum illum valorem domino damnum inferri. Quod si solum rem deteriorem reddidisti, debet duntaxat, quanti æstimatur deterioratio: sic enim inducitur æqualitas.

6. Dictum est quarto (ejusque fructus) id, quod applicabitur mox num. 9.

7. Dictum est quinto (omne damnum &c.) enim toties causa supponitur esse injusta damnicatio.

8. Dictum denique (ex læsione) intellige tamquam ex causa per se, nec solum, ut modò dixi, tamquam occasione per accidens: id, quod iterum notasse legimus, non est.

9. Vnum jam superest explicandum: Valor rei, si scilicet in duplici statu, nimirum præsentis, vel futuro, potest: Occidisti; v. g. hodie pullum equi, quod prædicta spe futuri eventus, deductis expensis, laboribus & æstimatione periculi, valet v. g. nunc decem aureis, estque valor præsentis temporis. Idem verò equum, si permansisset usque ad perfectam ætatem, quia generosa stirpis, valisurus erat centum aureis, hic valet futuri temporis. Pari modo seges hæc, quam hodie mense Martij combussisti, cum tota spe futuri fructus valet propter expensas, pericula consuetæ, &c. juxta experti viri, decem aureis: at mense Augusti autem collecta seges valebit centum. Queritur jam, An destructor equi, vel destructor segetis restituere teneatur nunc decem, an centum? Respondeo, communem esse sententiam, teneri duntaxat decem; sive per malitiam, sive per negligentiam moraliter culpabilem occideris, vel incendis. Ita S. Thomas. 2. 2. quæst. 62. art. 4. Molina. 2. 2. q. 726. num. 4. Less. cap. 12. dub. 19. Diana. part. 1. tract. 6. q. 1. cell. res. 6. Petrus Navarr. Less. apud Dicitur lib. 2. de iust. tract. 2. d. 2. dub. 6. num. 116. & 117. Ceterum Sotum, & Salonium, putantes: si per malitiam, restituendum esse pretium, quod erit in re, si per negligentiam, esse restituendum pretium, quod est in spe. Ratio communis est, quia justitia solum exigit, ut restituatur, quantum ablaturum est: sed tu, per illam occasionem equi, & per combustionem segetis, solam abstulisti, quanti tunc valebant equus, & seges, nempe aureos decem, ergo hos duntaxat restituere debes. Non negat tamen hæc communis opinio, ex alio capite, te aliquando plus debere restituere nempe, quia læsa causa damni emergentis, vel lucri cessantis domini. Si enim propter dictum incendium segetum, sterilitas inducta esset frumenti, unde dominus, vel etiam alii coacti essent ad emendum carius annonam, id totum debes reddere, nam tunc hujus totius damni tu iniqua causa fuisti.

10. Obiciet quis: At etiam tu iniqua causa fuisti, cur dominus non habuerit suo tempore equum valentem centum aureis, atque aded, ut cessaverit domino hoc lucrum: ergo etiam hoc centum ei restituere oportebit deducta æstimatione periculorum, deductis expensis, quas in alendo equo dominus fecit. Confirmatur: nam etiam sic, si furatus fuisses pecuniam à domino, deberes eidem restituere tam pecuniam